

OBOWIĄZANY (76) *part praet pass pf*

obowiązany (56), **obowiązani** (20).

Oba o jasne. ◇ *W formach złożonych* -an-. ◇ *W formach niezłożonych* -ân, -ana.

sg m N obowiązań (19), obowiązany (16); ~ (*attrib*) obowiązany (4); ~ (*praed*) obowiązań (19), obowiązany (12); obowiązań *MurzNT, Diar, BielKron* (2), *RejPos, ModrzBaz, SarnStat* (7); obowiązany *GroicPorz, OrzRozm, RejZwierc, WysKaz, Phil* (2); obowiązań : obowiązany *Mącz* (6:6). ◇ *A* obowiązan(e)go (1). ◇ *I* obowiązanym (1). ◇ *f N* (*praed*) obowiązań (3) *Mącz* (2), *LatHar*, obowiązana (1) *SarnStat*, obowiązan(a) (1). ◇ *D* obowiązan(e)j (2). ◇ *A* obowiązań (1). ◇ *pl N m pers* obowiązani (25). *subst* obowiązane (3); -e (2), -(e) (1). ◇ *G* obowiązanych (3).

Składnia dopełnienia sprawcy: obowiązany od kogo (2).

Sł stp s.v. obowiązać, Cn notuje, Linde XVI i XVIII w.

1. *Mający obowiązek, podlegający obowiązkowi zrobienia czego; zmuszony do czego; obciążony powinnością, obowiązkiem; powinni; obligatus Mącz, Modrz, JanStat, Cn; devinctus Mącz, Modrz, Cn; obnoxius Mącz, Cn; astrictus Mącz; obstrictus Cn* (72) : poślali tedy Ewangelikowie kniemu [cesarzowi] odpowiedny list/ iż niechcą być iemu poddani/ iako byli obowiązani *BielKron* 227; *Mącz* 252a, 421c [2 r.], d [2 r.].

obowiązany do kogo (1): A męża iéy wolno wziąć według swéy woléy. bo iuz nie tak do przyaciól obowiązań. *SarnStat* 639.

obowiązany komu, czemu (8): *Mącz* 206a, b, 363b, 446c; Ty dwa wrobla włainie nam figuruią dwa zakony nälze/ itary y nowy/ ktorym obiemá iestechmy powinnością obowiązani *RejPos* 47; *NiemObr* 171. *Cf obowiązany czemu do czego; komu w czym.*

obowiązany czemu do czego (1): Bo mam lię zá obowiązanego Rzeczypospolitey [*Obligatum enim me Reipublicae puto*]/ iakom skoro miedzy Sekretarze Krolewskie iest policzon/ nietylko do wtáienia tego coby Rzeczypospolitey szkodziło/ ále teź do obiáwienia tego coby iey pożyteczno być mogło. *ModrzBaz* 137.

obowiązany komu w czym (1): dawłzy listy Cefarz do Kfiążąt y do inych/ áby ten Dekret trzymáli/ rofkazał áby mu niwczym przeciwni niebyli/ w tey wierze wktorey mu fą obowiązani y Máiestatowi Cefárskiemu *BielKron* 207.

obowiązany ku czemu (2): pánowie álbo Dzierżawce onych kmieci/ álbo innych którychkolwiek obowiązanych ku płáceniu Poborów do Poborców [*quorumvis ad solvendam publicam contributionem obligatorum JanStat* 369] [...] [należności] przez lię álbo przez vrzędniki swé odniosą *SarnStat* 343, 547.

obowiązany na co (11): *KromRozm II* m3; Ale kancelaryja JKM i koronna dostrzegając w tem szkody Rzeczypospolitej, i powinności swej, na to przysięgą bywa obowiązana, zostawić się z powinności swej ma pokorną prośbę swą Krolowi JM *Diar* 74, 33, 43; *LubPs* L; *BibRadz* *2v; A przetoź/ ktoby ná iáki duchowny chleb chćiał wstępić/ niech będzie pirwey ná to [na dawanie podatku Rzeczypospolitej] obowiązan [*hac nexu in primis obligaretur*]. *ModrzBaz* 122; Ludzie lepák bywáią obowiązani/ tak ná záchowanie rofkazania przełożonych kościelnych; iako y ná podięcie karánia/ iefli ich nie chowáli. *WujNT* 69; *SarnStat* 101, 547. *Cf Ze zdaniem dopełnieniowym.*

obowiązany kim (1): [Lejdan] Vftáwił theż/ aby mąż niebył obowiązany iedną żoną/ ale ich może mieć co chce/ przykładem patryárchów *BielKron* 214v.

obowiązany czym [= przez co] (38): Publice socius, Połpolitim buntem obowiązány. *Mącz* 329c; *SarnStat* 83, 882. Cf *Wyrażenia*.

cum inf (7): *MurzNT* 33v; Teneri sacramento, Być obowiązany hetmánowi pod przifięgą w flubie chodzić. *Mącz* 363b; Ani ten który gra, áni co zan ręczy nie iest obowiązany płácić długi. *SarnStat* 706, 541, 1055, 1249; Ták oyczyznę miłowác/ y o iey dobrym pilno rádzić/ oney bronić/ iestechmy obowiązáni. *VotSzl* A4v.

Ze zdaniem dopełnieniowym [z zapowiednikiem; na to (1); aby (1), że (1)] (2): A nietrudno będzie Duchowne ofoby ná ten podatek námowić/ iefli/ iáko Papieżowi dawaią zá otrzymanie Biskupstwá/ tákby też dla Rzeczypołpóliticy/ wtęże łpołob ná to áby dawáli byli obowiązáni [*reipublice eandem ob causam pecuniam, quam diximus, solvere essent devincti*]. *ModrzBaz* 122; [*Regulus*] był flubem y przifięgą od Hetmana obowiązany [!]/ ze sie záś do Kártáginy wroćić miał/ iefliby była Rádá Rzymfka więźniów niektórych zacnych Kártáginianom nie wroćiłá. *Phil* O3.

W przeciwstawieniu: »obowiązany ... swiebodny« (2): Homo mancipi, Człowiek swiebodny/ nikomu nie poddány áni obowiązány. *Mącz* 206b, 206a.

Wyrażenia: »długiem, borgiem obowiązany« = *obligatus pecunia, reus satis dandi* *Mącz* (2:1): *Mącz* 193c, 354d; Ale iefli rycérzki człowiek/ álbo który inny którymkolwiek długiem álbo rękoiemftwem będzie obowiązany [*Sed si Miles, aut quivis alius, aliquo et quocunque debito, aut obligatione, vel fideiussione sit astrictus, et obligatus*]/ będzie powinien ón z fwéy włáfnéy máiętności/ iáko flufzna rzecz iest/ záplácić y dofyć zá to vczynić. *SarnStat* 656.

»obowiązany obietnicą« = *teneri promisso* *Mącz* (3): *BielKron* 209v; Reus promittendi. Obyetnicą obowiązány/ To yeft obiecał sie to łpełnić. *Mącz* 354d, 446c.

»powinnością obowiązany« [szyk 2:1] (3): *Diar* 43; *RejPos* 47; Boby przedfię y pomocz niemáła ku obronie/ y lepśza chwałá Pánfka s tego być moglá/ gdyby tám [*w radzie*] Rycerfki człowiek fiedział/ obowiązány poćciwą powinnością swoią/ á Bogu y Rzeczypołpóliticy flúżył. *RejZwierc* 187.

»powinowactwem obowiązany« (1): [*namiestnicy z innych powiatów*] o tem myślá/ iákoby fię ztámtąd wynieśli/ y o to nic niedbáią/ iákie mnimánie po łobie zoftáwią v tych/ ktorych żadnym powinowáctwem obowiązánych niemáią [*quos nulla necessitudine devinctos teneant*]. *ModrzBaz* 74v.

»obowiązany prawem« (2): [*JKM*] na sejmy powiatowe opowiedzieć rozkaże, aby wszem było jawne, gdyż na to żadnym prawem ani powinnością obowiązany nie jest czegoście WM są dobrzy świadkowie. *Diar* 43; *OrzRozm* L3v marg.

»przysięgą, pod przysięgą (być) obowiązany(y)« = *teneri sacramento a. iureiurando* *Mącz*; *iuratus* *Modrz*; *iuramento obligatus* *JanStat* [szyk 13:4] (15:2): *Diar* 33, 74; iuz ná tym Sędzia y ftroná przeftawa/ kiedy świádek obowiązány przifięgą świádczy wedle Sumnienia fwego to co nalepiey wie o oney łprawie. *GroicPorz* x3v; *Mącz* 363b, 446c; Abowiem nád iednego Rzymfkiego Biskupá wolá/ nic tám włyfscy vznác nie mogą. Y owłzem iáko przeciw Pánu zwirzchnemu/ przifięgami będąc obowiązáni/ nic sie im poftępowác niegodzi. *WujJudConf* 158v; *ModrzBaz* 88v, 123v [2 r.]; Otóz niewiem przifftáloli to duchowney ofobie/ przifięgámi obowiązány/ ná prawdę/ flowá moie

wywrócić/ łzopocić/ nicować *CzechEp* 77; *NiemObr* 171; *Phil* F4, O3; á Scrutatorowie przysięgli byđz máia/ pod którą przysięgą wywiadować łie máią pilnie od ludzi przysięgą obowiązaných prawdziwéy rzeczy. *SarnStat* 772, 344, 146, 865.

»ślubem obowiązaný« = *reus voti Mącz* (3); *Mącz* 354d; Pátrz/ nędznico [o duszy]/ pátrz na łprofną złość twoię. ty/ ktoráś kąpielą niebieską byłą wybieloną/ Duchem świętým obdárzoną/ ślubem Chrześcijánłkim obowiązana *LatHar* 149; *Phil* O3.

praw. »zakładem obowiązaný« (2): Iełli práwem zwyciężony ná Roku Stárościęgo obwieśczenia dopuści wwiązánia: przedsię troiákiemi zakładámi bywa obowiązan, áby w wiazánia nie przekázował. *SarnStat* 831, 832.

»zakonem obowiązaný« (1): łwięty Páweł piłze/ iż [Jezus] ofiárował zá nas wdzyęczną ofiárę Bogu oycu łwemu/ á bęđzye mu ofiárował ony dwa wrobliki/ to iełt/ dwa zakony łtáry y nowy/ ktoremi on iełt obowiązan *RejPos* 103v.

Szeregi: »ciążan albo obowiązaný« (1): áby zá wyłtepek y obowiązek/ álbo rękoiemłstwo Rycérzkiego człowieká/ álbo któręgo przełożonęgo kmieć czykolwiek/ álbo poddány nie był ciężan/ álbo iákimkolwiek obyczáiem obowiązan [Kmetho vel subditus non debet impignorari: vel quovis modo astringi *JanStat* 1093]. *SarnStat* 656.

»(nie) obowiązaný, (ani) poddany« [szyk 1:1] (2): Senectus honesta est si nemini mancipata est, Iełli nikomu nie yełt obowiązana/ Poddána/ ále yełli swiebodna yełt. *Mącz* 206a, 206b.

»podlegać i obowiązaným bywać« (1): Tákże włtáwy przełożonych ktorým y łámi podlegáią y obowiązáni bywáią/ nie tylko Rzeczpółpolitą záchowywáią/ ále iey łlawę y godność rozłszerzáią. *Phil* P2.

»powinny i obowiązaný« (2): Y bęđą powinni y łą obowiązáni łpólnie łiebie y potomki łwé/ względem przereczonych dóbr ták zámienionych brónić [et debent tenebunturque, se et eorum successores, invicem, occasione praemissorum bonorum, tueri *JanStat* 443]/ łczyć/ y zobopólnie łie wyłwobodzác *SarnStat* 1249, 1055.

W przen (1) :

Wyrażenie: »obowiązkiem obowiązaný« (1): łtany á dołtoieńłtwá [...] Tuć ná łwiece mogą być płatne/ y ku doczeńnym rołkołzam łpráwione. Ale iákiemi łą obowiąłki obowiązáne/ mogłyby czáfem drugiemu omierznác. *RejPos* 14.

2. *Winny wdzięczność, wdzięczny, zobowiązany; beneficarius Mącz* [w tym: komu (3)] (4) : Beneficarius, Ten który komu yełt obowiązan dla czych dobrodziełtw. *Mącz* 116c.

obowiązany czym (2): Devinciri firma societate, Vprzeymym towarzilłtwem być obowiązan komu. *Mącz* 497b; trzebáby pilnie prołć Biłkupow/ y wlyztkiego łtanu Duchownego [...] áby oni/ [...] záložyli ten fundáment pólpolitego łkárbu: zktoregoby Rzeczpółpolita od nich wieczne dobrodziełstwo miałá: á obywátele wlyztycy łáłką á miłostíą ofobliwá byli im wiecznie obowiązáni [civesque singuli gratia et charitate incredibili sint eis perpetuo obligati]. *ModrzBaz* 139v.

W przen [czym] (1) : manus lemniscata, Ręká nieyákiemi vpominkámi obowiązana. *Mącz* 188c.

3. *Przynależny; auctoratus, mancipatus, serous Cn* (4) :

a. *Należący do kogoł (3) :*

α. O majątku (2) : Może tedy oyciec [...] ná tymże imieniu drugiému zápiśác dług, gdy taką obligę włoży ná fuccełzory, quod tenentur emundare, eliberare, indemnemque facere onę część obowiązaną. *SarnStat* 1268.

Szeregi: »obowiązany, zapisany« (1): rozwiązując zgołą znaczne Summy/ które od Nas/ y od rodzonego brata nálezego/ Pána Władysława/ Węgierkiego y Polkiego Króla/ ná przereczonéy Ziemi Sędomierkiego/ [...] obádwa z nich mieli obowiązane y zápiśané [*quas ... uterque eorum habebat obligatas et inscriptas JanStat* 87] *SarnStat* 978.

β. O osobie (1) : Ad extremum spiritum tuus sum, Póki dufzá w ciele tobiem yeft obowiązan. *Mqcz* 112c.

b. Wyrażenie: »obowiązana powinność« = *obowiązek włożony na kogoś (1)* : Bo iuż wftawicznie czynić musifz dofyć oney obowiązanej powinności swoiey/ á zawnždy mieć musifz nád sobą zwirzchnieyżego/ co cie ze wzythkiego kárác á fráfowác musi. *RejPos* 316.

4. Skazany [na co] (1) : z tey zásię łtrony/ że ieft winien karania/ ieft obowiązany ná nieznośne ćierpienie wiecznych mąk piekielnych. *WysKaz* 22.

Synonimy: 1. *powinny*; 2. *wdzięczny*; 3. *należący*.

Cf NIEOBOWIĄZANY, OBOWIĄZAĆ, OBWIĄZANY